

Održaništvo, i uprava
ZAGREB, MASARYKOVА 28a
Telefon 67-80
Održaništvo, i uprava
za Sloveniju, i slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Dr Dinko Trinajstić

U Crikvenici je 27. februara oko početku umro dr. Dinko Trinajstić, bivši zastupnik Pokrajinskoga sabora u Poreču i bivši načelnik Pazina, u starosti od 81 godine.

Jos jedan od one naše stare gardokoja je Istru podzidala i branila otisao je. Ni Laginje, ni Mandić, ni Spinčić nema više, a sada, eto, i dr. Dinko Trinajstić ostavlja ovaj svijet, ali i on izvan Istre za koju se cijelog života borio i daleko od Hridi za koje je žrtvovao cijeli svoj život. Jer Crikvenica, iako se iz nje vide i kuće ispod Učke, daje jedan od Istre nege ikada — toliko daleko da po pokojni Trinajstić nije u ciljem toku svoga plesnoga života u Istri mogao ni u snu sanjati da bi Istra mogla biti tako daleko.

Smrću dr. Dinkatije — pice povodom njegove smrti „Jutarnji list“ — nestaje jedno markantno lice predstavnika hrvatskoga političkog života u Istri. Dr. Trinajstić spada je u onu vrst hrvatskih javnih radnika u Istri, kojima treba najviše hvaliti, te su se istarski Hrvati bili do pred svjetski rat onako oječali na svim područjima javnoga života, u politici, u kulturnem pogledu kao i u gospodarskom potražuju. Dr. Dinko Trinajstić je bio jedan od najatraktivnijih, ali i to i naizvještajnih i naime stručnjakih hrvatskih političkih privaka. O njegovoj neučinkovitoj svjetlosti i jedna erobito značajka: epizoda s istarskim saborom u Poreču, kad su političke strasti bile toliko razštrenne, da je dnevno dolazio do sukoba između hrvatskih i talijanskih predstavnika. Posljednjih dana života tvoje sabora bilo je u vremenu sjednica narodno-burne. U jednom času naševi napetosti potele je dr. Dinko Trinajstić, zaledio sa svim zastupnicima drugom dvorom Kuhelcem, prema stolu predsjednika sabora i razoren učinil nepravdu, koje su bile u to vrijeme dostigne vrućinac stručnog predsjednika stol. Taj čas je bio zadnji akt u istarskom saboru, koji se vise nije sastajao. Istarski je sabor bio naime odmah zatim raspisani i nije se još rata više sastao.

Dr. Dinko Trinajstić rodio se u Vrbniku na otoku Krku 9. listopada 1858. Nakon završene pjeće škole poludio je srednju školu u Splitu, koja je tada bila još talijanska. Ispečeta mislio se posvetiti svećeničkom zvanju, pa je postavio beslovno nauci dvije godine u Gorići, ali je tada istupio iz bogoslovije, da se posveti pravnom studiju. Studirao je u Beču, Zagrebu i Grazu. Svoju odvjetničku praktiku završio je kod svoga učiaka u Krku dr. Dinku Vitezoviću, prvog istarskog zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču. Iz smrti dr. Ante Dukića, narodnog zastupnika na Porečkom saboru i načelnika grada Pazina, preuzeo je njegovu odvjetničku pisarnu u Pazinu, dr. Dinko Trinajstić.

U Pazinu, u središtu Istre, započinje Trinajstić svoj politički rad. Tu je on bio tri godine načelnikom grada Pazina, koji je bio pa u hrvatske ruke nekoliko godina prije toga. Pazin je igradio ulogu u hrvatskom narodnom životu u Istri.

Taj grad u sru Istre je i po svome smještaju bio jedan od najvažnijih, a podzimanjem hrvatske gimnazije 1889. postaje i istarskim kulturnim centrom, uz Pulu. Dr. Trinajstić se tu pružio široko polje rada pa je njegova uloga bila vrlo važna — daleko važnija nego što je do sada isticano.

Njegovo značenje oduhan po njegovom dolasku u Pazin vidi se i po tome, što je već iduće godine, tj. 1895. izabran za zastupnika pokrajinskoga sabora u Poreču. Tu su osobito ističao svojim govorničkim sposobnostima i svim radijalnim zaustimanjem za interes srovnih biraca, i za narodnu stvar cijelokupne Istre. Njegova je aktivnost bila u saboru tolika, da su ga hrvatski njegovi saborški drugovi bili izabrali svojim predstavnikom u Zemaljskom vijeću.

Međutim je dr. Dinko Trinajstić ispoljavao i na drugim poljima svog aktivnosti, pa je tako bio jedan od pokretača Istarske posuđujuće u Puli, Dječjeg potpornog društva u Pazinu, a isto tako je imao velike zasluge za gradnju Narodnog doma u Pazinu.

Kada su se istarski Hrvati početkom ovoga stoljeća odijepili od političkog društva „Eduinost“ u Trstu, u kojem su dotle bili zajedno sa Slovincima, Tri-

POSLJEDNJI ISTARSKI VODJA

Vjekoslav Spinčić 1907 god.: »Ako je Pazin srce Istre,
dr. Dinko Trinajstić je srce sreca Istre«

VIKTOR CAR EMIN O dru DINKU TRINAJSTIĆU

U sušackim „Primorskim novinama“ od 28. februara napisao je Viktor Car Emin Štanak o dr. Dinku Trinajstiću, iz kojega vadimo ove odlomke:

Naš posljednji vodja!

Dr. Dinko Trinajstić nippada je redovima one naše divne generacije, kojoj se posluša i naštroja disciplinu bila zapovijed. On se tome glasni nije nikada, osim. I kada je god, 1890. njegov stariji brat Matko otisao u Buzet, da u onom gradu otvorio svoju odvjetničku kancelariju, tako je četiri godine zatim i dr. Dinko na zahtjev stranke otvorio svoju u Pazinu u sreću Istre. Vremena su bila teška, prilikom u onom gradu nesvesne — svi znaju, da su uvelike skratile život pretešnici dr. Dinku, žrtvi narodne discipline, dr. Ante Dukiću. Ali naš dr. Dinko bio je čvrsti, gradić, tak, otvoren, neustrašiv. Prezaoče ni pre kini, ni popuštao. Kad je jednom učao u borbi ustrajao je u moći do kraja.

Ved u mladim godinama stao je u red srednje privike, Narod sa je malom razvijeno, te dečetom zgodu da ga poseti u istarski sabor.

U tom pokraklostu sabora razvio je dr. Dinko veliku djetinastu, hrvatsku je pričko i predsjedničku veden i djetlo gallerij.

Kao primjer njezine konzervativne određenosti neka postavi ova zgodila. Dovršio je onako, kako mi je učinio pok. dr. Žucević i jedan od nečesnika kod vang devadžića:

„Pređa te sredu ca — piše dr. Žucević — bila savzvana do 17. oktobra 1910., i tu se je ponovilo stanje te pravasne siediće, tako da je morala bit prekidana, kas-

HRVATSKI NARODNI ZASTUPNICI U ISTARSKOM SABORU U POREČU
U gornjem redu trije s desna je dr. Dinko Trinajstić izmedu Manušića i Španića

nakon je bio izabran za potpredsjednika (predsjednik je bio Špinčić). Time počinje najznačajniji perioda njegova političkog rada. Kada smo 1907. onako sljavo pobijedili Talijane u borbenim za Carevinsko vijeće, ospušteno je u Istri priznavao veliku zaslugu dr. Trinajstiću, koji se bio sav zatočio u toj političkoj borbi.

Početkom rata dr. Dinko Trinajstić emigrirao, pa je bio veoma aktivnim članom Jugoslavenskoga odbora i u njegovim potpredsjedničkim. Po svome povratku bio je član privremenog Narodnog sabora, a kasnije je imenovan senatorom.

Spominjuci taj njegov rad u emigraciji zajedno sa dr. Trinajstićem, grebački „Hrvatski dnevnički“ podvlači, da tako nije kasnije pošao politički putem dr. Trinajstića, „politika mu nije bila sredstvo za obogaćivanje.“

U današnje vrijeme je to veliki pothval i priznanje jednom političaru, premda dr. Trinajstić nije bio političar, u onom smislu u kojem se danas obično smatra izraz „političar“. Dr. Dinko Trinajstić je politiku smatrao kao službu narodu žrtvujući sebe. Takav političar je bio i Mandić i Špinčić i Laginja —

Posljednji istarski vodja dr. Dinko Trinajstić je umro.

Sačuvajmo mu usponenu tako da ne zaboravimo ono što je on najviše htio;

Dru DINKU TRINAJSTIĆU POSLJEDNJI ZBOGOM

U Pazinu gradu, sru Istre nase
Razvilo si barjak, novilj dana znamen,
Kad ga naša ljudia braća ugledaše
To bje za njih sunce, životvorni plamen.

Okupili svi se oko Tvoj barjaka,
Dioce so ruke, ohrađiše duće.
U sreća se uši silna vjera jaka
Sto razbilje čamu i probila tmuše,

I kada je sunce stalo već da grje,
I da hadi živo već uskrste nade,
Jer je vihor rata stao taž da bije...
... Stoljni vihor nina, san u tmili padne..

All ti si ostao vjeran svome rodu
Zavjetnoj misli kao stanci kamen,
Prorok, horac pravi za spas i slobodu...
... Nas je svijet preko čuvali Tvoj
plamen!

Spitit, 28 II 1939.
RIKARD KATALINIĆ JERETOV.

NAD GROBOM DR. DINKA TRINAJSTIĆA

Unato je otac!
Od otaca zastavnik sreća!
Nad grobom mu sreća nam greća
I duša se steže i placi;

Utruu nam svijetlo što slaže —
Srođujuće naše.

Unato je otac!
Svi podviga zatočnik prvi
svome hrvatskinju, u gradu Pazinu, i to
puta dva decenija.

Oprema prostiranja rame sto su ići da zadale
preše hrvatske uprave trebalo je sanjati, a
sto u onu daleku vrijeme nije bilo manje
vađno, trebalo je i našen zapovjetnjeg
čovjeka postaviti na mjesto, koje mu pri-
padalo. Tekšča bila je na svakom koraku
mnogo, često velika, na prvi pogled nes-
lavljiva. Ali dr. Dinko unio je da uvrede
posvuda red i sklad, ed cesta je vukao ka-

metotin ali, naravite je važnost dje-
latnosti, što je u dr. Dinku razvijao u
svome hrvatskinju, u gradu Pazinu, i to
puta dva decenija.

Oprema prostiranja rame sto su ići da zadale
preše hrvatske uprave trebalo je sanjati, a
sto u onu daleku vrijeme nije bilo manje
vađno, trebalo je i našen zapovjetnjeg
čovjeka postaviti na mjesto, koje mu pri-
padalo. Tekšča bila je na svakom koraku
mnogo, često velika, na prvi pogled nes-
lavljiva. Ali dr. Dinko unio je da uvrede
posvuda red i sklad, ed cesta je vukao ka-

metotin ali, naravite je važnost dje-
latnosti, što je u dr. Dinku razvijao u
svome hrvatskinju, u gradu Pazinu, i to
puta dva decenija.

Unato je otac!

Svi podviga zatočnik prvi

Na obrazu prava i krv,

Što smjelo je krdo pute

Svi hola, svili patnja i muka

I klasa, verige krate

Na Golgotu istarskog puka.

Oj plakite seća naša

Sted smrznutih gora i dol

Kud sreća je hudo vaša

I suzu protiljeva bola,

Oj plakite, srce je vama

Na drženjem danu mu sjalo; —

Oj placi nam Srođe malo

Gde sunce je omrkljeno namal...

Jos. A. Kralje.

rist nesamo naš elemenat u gradu, već i onaj u najdaljenijem selima.

Najveća blagodat za čitavu Istru, a pot-
gotovo za grad Pazin, bila je pazinska hr-
vatska gimnazija, otvorena u jeseni godine
1899. Taj je naš istarski preporod vrlo
znamenit zavod iziskivao je mnogo pažnje
i ne manje brije. Jedna od naših prečesnih bila
je skrb za potpomaganje srošnjaških daka.
U tu svrhu osnovano se odnosno propomo-
duo društvo, kome le dr. Dinko bio već godi-
na dana i duša. Pa i oni najmanji, mala,
stina trogodišnja i četverogodišnja dječica,
tražila su zaklona.

i dr. Dinko nio mirovao, dok nio po-
moći našo Družbe podigao u Pazinu

Ujepi zgradu dječjeg zavabila.

Veliki rječ imao je naš Dinko i kod osu-
vajanja Narodnog Domu i mnogih drugih pri-
vrednih, našenih narodu vrlo korisnih za-
veda.

Ali u Pazinu bilo je i sijelo „Političko
drusta za Hrvate i Slovenje u Istri“. I
u toj organizaciji razvio je dr. Dinko veli-
ku djelatnost i kao član, zastupnik i kao
predsjednik. Kad se sve to uči i još mnogo
toga, što se u jednom ovako kratkom

(Srvetak na II. str. 4. stupac)

svakog pojedinog selo, za svaku dušu. Po-
druži i osviješćujući kulturno i nacio-
nalno hrvatskog seljaka Istre, oni su
branili i učvršćivali etničke granice Hr-
vatsva. Iako je granica Hrvatsva da-
nas pred gradskim zidinama Poreča i
Rovinju, ako se hrvatski говорi i osjeća i na mnogim pojasmima zapadne Istre,
zo to ide zasluga i dr. Dinku Trinajstiću
i na ostalih prvoboraca i njegovih subo-
račica.

Pred tridesetak godina se to i te ka-
no kralo. Kad danas, na primjer, pre-
listamo one „Velike cirilometodske ka-
lendare“ što ih je izdavao Klub Cirilo-
Metodskih zidara u Zagrebu pod ured-
ništvom Milana Ozričića, vidimo koliko
su svi Hrvati i osjećali i znali da
se u Istri vodi borba za čast Hrvatsva.
I taj osjećaj i ta spoznaja učinili su bili
da su Zagreb i ostala hrvatska gradovi
bili u nekom rodoljubivom zanosu za
Istru. Od Šibica i bilježi za „Družbu sv.
Cirila i Metoda“, do impozantnih škol-
skih zgrada i pozrtvovnih učitelja i uči-
teljica, sve se davalo Istri i za Istru.

Jer u Istri se bio boj za Hrvatsva,
a jedan od tih boraca je bio i dr. Dinko
Trinajstić. — p.

IDRIJČAN ZORKO PRELOVEC

skladatelj in pevovodja

Ljubljana, dne 28. februarja 1939
(Agis). — V soboto, 25. februarja je umrl v ljubljanski bolnišnici strom slovenske domovine znani skladatelj in pevovodja, idrijski rojak, Zorko Prelovec. Vest o njegovi smrti je globoko odjeknila v njegovega rojstvenega kraju, v krogu megovali rojstov in širok cele Slovenske.

Pokojni Zorko se je rodil 11. februarja 1887 v Idriji kot sin sodnika kanclerista Franca, katerega smo pred leti položili v Ljubljani k večemu počutju. Ljubljansko Šolo in realno je obiskoval v Idriji, kjer se začelo tudi njegovo plodnostno drustveno in glasbeno delo. Oziroma so na zarele, kadar je govoril o svojih mudrih letih, poskušao pa o razpos忠enosti in naizgajnosti svote madrostne druze, katero je poznala vsa Idrija.

Početki njegovega dela na pevskem polju segajo v njegova dvaletka leta. Ko se je 16. aprila 1906 ustanovil v Idriji prva dvižna organizacija "Pionir", te bi Zorko med njunimi ustanovitelji. Se isto leto so ustanovili tudi dvižni pevski buri, katerega pevovodja je bil nam Zorko. Zbor te sodeloval pri raznih drustvenih prireditvah, posebno pa Delavskega bratstva in dravstva in te veličnosti v tedenu Idrije.

Pevski zbor DBD pa prav tako šteje med svoje pive in zahodnike pevovodje. Poleg tega pa je bil tudi idrijski narodni pesnik, ki ga je naročeval v edak 1908 pod okvirjem DHD.

Ze pot znani pevovodja je po materni zapustil Idrijo in stopil v službo Mestne županije v Ljubljani, kjer se mu je midilo obširno poleh za zameščenje in delovanje. Leta 1910 je prezel vodstvo pevskega društva "Ljubljanska Zvončica", v njegova zadluga leta, da se je zbor razvil na takoj ponemčino. Vsi Štorm Jezerski in pripred v dobi svoga petindvajsetletnega pevovodjskega udejstvovanja nad 90 koncertov.

Kot organzator se je razmatrati tudi preko "Ljubljanskega Zvona" in po pravri organizaciji Zveze slovenskih pevskih društev, nato pa Hrvatsko župno JPZ. Bil je dolgo let med predsednikom in pevovodja.

Poleg organizatorja je bilo še važnejše njegovo skladateljsko delo, ki je začelo tudi že v Idriji. Arhiv DDB je bil za to najboljši dokaz. Nešteht skladbi je bilo še v rokopisu, med njimi tudi "Lepa Vidika", katerega odločitev je pa LZ pod njegovim taktilko. Leta 1936, ob petindvajsetletnem njegovega delovanja, skladal je za ljudstvo, kar je sam večkrat dejal. Trenutno ni mogče ugotoviti število njegovih skladb in pesmi, saj je pa ogromno, saj je bil izredno priden tudi zadnja leta, ko se je bolezni že povzettel. Začniga njegovih skladb je, da so postale narodova last, da so ponarodele in te tudi njegov način na najdržnejši spomenik med slovenskim narodom. Njegove lepe skladbe odmevale iz koncertnih dvorans, s podreželskimi odroy, odvajatev v lepih nočeh, kot podoknice in z grobov kot nagrobnice.

Zorko se je pridružil uveljavljeni tudi kot glasbeni noročevalci in kritiki v slovenskih listih in revijah, deset let pa je urejeval glasbeno revijo "Zbor".

V svojo dragi Idriji, kakor jo je vedno imenoval, se je vracjal v vsakem razgovoru. Zaradi nečudnega, da je sodeloval tudi v idrijskih krožnikih v Ljubljani. Ko smo ga leta 1936 pozdravili ob njegovih slavnosti v imenu rudarja, in v imenu Idrije, so mu ozi zahle solze. Se danes zvane njegove besede pred Cankarjevim spomenikom na Vršiču, ki je govoril v imenu Idrije o svojem ožjem notranjskem rojakom: "Prav im Idrijčani ne moremo mino tisoč spomenik Delavske Idrije pozdravila Cankarja svojega druga v trpljenju, veseli Kurent iz naše kotline z gospicami pod padzidlu svetega brata, Zdroženju idrijski popotniki bomo nosili Tvoje fine in delki v svojih srčkih kot hodovali, tolazlo in spomin."

V Idriji v novih razmerah ni več prisotno. Trpko je dejal: "Drugi časi so prisli. Starejši Idrijčani samo v spominu še sanjam o časih, ki so bili. Nova generacija nima o tem več pojma. Odkar je tako, ne gremo več med naše lube gricerje, ker se je tolikokrat razlegala naša pesem, samo v duhu gledamo nazaj v našo ljubljeno Idrijo in želimo časov, ki so bili."

V Idriji je začel svojo pot in delo, v mislih

IDRIJČANI V PRAGI 1926. LETA

Zlata Praga! Središče Slovanstva! Nedoseženo sanje mnogih, mnogih, ki hrepene po Tebi. Tudi naše misli in srca so vedno romala k Tebi, naše upanje vate je bilo brezmešno. Ali nam je omajeno danes? Češi so nam bili vzor dela in pozrtvovanosti in tački nam bodo ostali tudi v bodočnosti. Ni jih uničela Bela gora ne bo jih uničilo Monakovo. Čakali bodo in delali.

Leta 1926 smo jih obiskali. Morali smo jih videti, morali smo se učiti pri njihovem delu v delavnici sami. Vršil se je VIII. vsesokolski zlet dovolj primeren in velika prilika, da bi videli, kaj zmore narod in da bi se pri tem mnogo naučili za naše prilike.

Megleno in deževno je bilo poletno jutro, ko sem se vozil iz domačega kotla po tesni dolini reke do najbližje postaje. Vožnja ni bila priljuba. Temne misli, kako bo romanje začelo in končalo, so vitarlo po možganih. Gospodje, ki so mi dali potni list, so rekli, da dobri vedo zakaj in kam potujem.

Postaja. Vlak. Joža hiti mene in siline skoči znotraj: sedi in molč. Stisnil sem se v kot kupeja, sedel in molč. Kaj se godi? Neznano dekle gre mimo in mi stisne v roke potni list. Brez besede. Gledam krog sebe. Sami vprašajo: kaj pogledi in tiskna.

Vlak se pomukal. Pogledam skoči okno. Joža mahna z roko in zeti v mislih srečno pot. Počasi, oprečno in takor bi tipale po zraku, so se strečavale in zbrali že preden, dokler niso ustvarile lastne slike. Mnogim so zabranili odhod, nekatere pa so celo postavili med stene, kjer so imeli priliko vaditi samo proti vate. Polovaj je bil negotov do mreže.

Dosem so se daljni vrhovi kopali v soncu, ko je Baska dolina v mehih in dežju. Skoraj nedvad ranjko suro sestrečno prešli. Čim bolj smo se blizali drugemu svetu, tembolj se so jasnil obrazci, katerih odi v razvojiljavi jezik.

Brahni in Trstav v mehih. Mora je skopljena iz duš, stec je močeno bilo, tica so razčarali. Domari obrazci, slovenska beseda, slovenski kraj v svobodi. Vse je bilo nekaj novo, nezaznivo, pravljeno.

Dolina Save. Pregledamo svoje borne vrste in opazujemo življenje. Vse poje, vrskata, plese vse je v zastavah, dekleta v narodnih nošilih. Primerjamo dogodek na postajah tu in tam. Ali je mogore? Je?

Pridružili smo se Sokolom iz Župe Šusak-Reka in kmalu smo se spoznali z modrokravato (petelinček) in čepico s senčnikom, na prsih pa trak T. Z. Še isti večer smo dognali, da imamo na seboj varuhu, ki so pažili na nas, karake in delo.

Predno se začeli zletne slavnosti in med njimi, smo razgledovali mesto in opazovali življenje. Videli smo češko zavedenje in delovanost.

Liga, katere gosti smo bili, je pripravila Slovanom iz Italije pozdravljeni večer. Postojali so nas a večerjo, na to pa je bil umetniški program in družabni večer. Sodelovala je godba in sokolski pevski zbor iz Novega Sada, ki je pel tudi slovenske pesmi. Po himni so nastopili razni govorniki. Prvi je govoril

PRAGA, STAROMESTSKIE NAMESTI

dr. Mandić, ki nas je pozdravil in nas predložil na robstva, da se pri njih odpovedajo. Bill smo gostje Jugoslovanskoslovenske lige, ki nam je preskrbel udobno bivanje.

Prostori lige so bili določeni za zbirališče, za sestanke, na katerih smo se zbrali vsaki dan in prelejali navodila. Že prvi večer nam je predsednik Teleodajne avcene v Trstu pod katero okvirjamo smo se udeležili zleta, dr. Vilfan, sporabil, da je Italija, katere državljani smo bili, odpovedala svojo udeležbo. To je pomembno, da tudi mi ne moremo sodelovati oficijelno na zletu. Pri teleodabvi itak nismo mogli nastopiti, pač pa smo zeleni zasedovali pri zaključenem sprevidu. Cilj našega potovanja bi bil enostavno krogle; dolge temne blage, črn usnjene pas, belo strajko, trd ovratnik ali modrokravato (petelinček) in čepico s senčnikom, na prsih pa trak T. Z. Še isti večer smo dognali, da imamo na seboj varuhu, ki so pažili na nas, karake in delo.

Predno se začeli zletne slavnosti in med njimi, smo razgledovali mesto in opazovali življenje. Videli smo češko zavedenje in delovanost.

Liga, katere gosti smo bili, je pripravila Slovanom iz Italije pozdravljeni večer. Postojali so nas a večerjo, na to pa je bil umetniški program in družabni večer. Sodelovala je godba in sokolski pevski zbor iz Novega Sada, ki je pel tudi slovenske pesmi. Po himni so nastopili razni govorniki. Prvi je govoril

Hilj. prehitro so minih dnevi našega bivanja v Pragi. Slovo je bilo težko, prav tako pa tuje od gostiteljev, ki so nam šli na roko in nam omopodili, da smo si ogledali mesto in njegove zanimivosti. Imeli smo olajšan dostop do mnogih reči, pri drugih pa vse zanjano. Zapustili smo Prago in češka zemlja se je nam hitro izmikala pod nogami. Na vsaki postaji prisoten sprejem in slovo in če smo zadržali spet vase in onemeli. Vozili smo se preko tuge klinja, ki loči bratska naroda in kmalu dospelli v Jugoslavijo, v Maribor in par ur zatem v slovensko središče.

Kako je bilo tedaj doma. Nihče ni vedel. Onim, ki so se vrzali z železnicami, so pobrali vse spomine iz Prage in jim odvzeli potne liste. Jaz sem jo pa mahnil pes preko hrbrov in prispevki blistave domov.

Cez 14 dni se je vršil zadnji javni nastop, telovadni nastop Idrijskega telovadnega društva, ki je bil tudi zadnji nastop v Julijski Krajini. Telovadeči so nastopili v novih krojih: belih blažah in malečah s črničimi našivami: znak časa in razmer. Kmalu za tem pa je oblast razpuštila društvo z utemeljitevjo, da vse profintronadno in protidržavno delo.

Izlet v Prago nam je pustil silne lepe vtise. Lepa je dcerja, lepa, divna je Praga, dobril in postoljubni so ljudje. Ko si jo enkrat doživel v vsem razmahu in vseh razkoših, z odprtim srcem in rokami, tedaj si ponovno želiš k njej, danes morda bolj kot kdajkoli preje.

L. B.

MIZERNE POKOJNINE IDRIJSKIH RUDARJEV BODO ZNIŽANE

Idrija, februarja 1939. — (Agis). — O težkih, da nevzdržni razmeri, v katerih živi ornatoma v celina idrijskega prebivalstva posebno že rudarski upokojenci in njihove družine, je "Istra" že ponovno poročala.

Toga bude še ni dovolj! Napovedujemo napredu, da bodo pokojnini ponovno zmanjšane in da je odtek že prizračen. Znajčinstvo odloka pa bo menda v tem, da ne bo zadel dežavljiva temveč tudi paznike, pisarniške uradnike ter sploh niti nje nameščence, ki steč v aktivni službi uživajo precejšnje ugodnosti in razmeroma prav lepe plače. S tem odlokom bodo torej pokojnini izmenjene za vse nježne nameščence, ki so z izjemami vse Sloveni.

Da bo boli učinkivo, v kako bedo bodo nujni hodoči: rudarski upokojenci pri nas naj navedemo za prijmer, da znaša dosedanje pokojninski rudarski mesečno 257.— Lir. Aktiven rudar prejema mesečno 300.— 350.— Lir. Pazurki in pisarniški uradniki nujno stopnje so v aktiven službi kai dobro plači, prejema pa namreč do 1000.— Lir mesечно. Po privravljenem odloku pa bodoči ti, ki bodo v bodoči upokojeni, prejemači mesečni reči na pisi 150.— Lir! Kdo naj s tem živi, posrečno še, če ima družino? Pazurki bodo vsaj lahko kai prihrali, za črne dni upokojencev, ki se jem s tem obečajo, toda kaj bodo s tem denarjem rudarji, ki se daš tripoli ponaučitev? Da nevedeš bi se dalo sklepati, da ima napovedani odlok poleg pretirane Stednje tudi drug namen: onemogočiti obstoju stotinam rudarskih družin, jih prisiliti, da se razkrope s tribunom za varčevanje in tačenje naših ljudi in po delavskih hrbtit zlesti še više...

S svojim nesocialnim postopanjem je že davno omrežil med delavstvom in ga idrijsko prebivalstvo v medsebojnem pogovoru sploh ne imenuje drugače, kot z ne baš laščavim nazivom »Neron«, ki so mu za dali radi njegove nesocialnosti!

Na Idrijo ga je končal. Še pred kratkim smo čitali v listih njegovih prijateljev, da ga podprejo pri izdaji njegove "Zbirke idrijskih narodnih pesmi". Ob njih je pognal kot cvet, ob njih je umrl, ne da bi dočakal onega težko pričakovanega dne, ko bodo zagledale heli dan.

Ni mu bilo dano, da bi bil pokopan poleg svoje ljube mame, nad njegovim krovom ni kljukala Šina iz njegove rudarske pesmi, niti ni donel zvon z lin Sv. Barbare. Slovenski narod pa mu je zato odkazal mestno, ki mu gre v svobodni domovini in v krogu slovenskih skladateljev, poleg Hušada in Adamića.

Idrija, Idrijčani in vsa Slovenija se spet zavabi odličnega kulturnega delavca. Spomenik si je postavil sam v svojih delih, v katerih bo živel večno. Dolžnost njegovih ožiljki rojakov je, da podprejo izdajo njegovih idrijskih pesmi ter tako udarjati pecat na njegovo delo: Zorko je bil, je in bo naš Slava njegovemu spominu!

POKLONSTVENI POHOD ZAGREBAČKOG SOKOLSTVA OPLENCU I AVALI

Primož:

Kao jednu od svojih obvez na Sokolski Petrovci Petoljetnici preuzeo je zagrebačko Sokolsko društvo 3., da ove godine organizira poklonstveni pohod članstvu i našraštaju zagrebačkih sokolskih društava na grob Viteškog Kralja Mučenika Aleksandra I. i na grob Neznanog Junaka na Avalu sa posjetom Beogradu.

Pohod će se izvršiti 8 i 9. septembra o. g. Iz Zagreba će učesnici poceli dne 7. septembra o. g. učesnik direktno za Milenovac, a na povratak iz Milenovca provest će najveći dio svoga vremena u razgledanju Beograda i njegovih znamenitosti.

Ponesešena je molba nadležnim za odobrenje veče povlaštice u vožnji željeznicom i osta bude povoljno rješeno smatra se da će broj učesnika biti vrlo velik tako, da će ovaj pohod retzlatiti osobito lijepe nacionalne manifestacije zagrebačkog Sokolstva.

O svima detaljima ovog pohoda biti će članstvu sokolskih društava obavješteno posebom okružnicom preko svojih jedinica, pošto budu svi pripremljeni radovi završeni.

L. B.

Dr ŽIVKO PETRIČIĆ

PRIJATELJ ISTRE I ISTRANA

U prošlom broju smo tek sa par riječi registrirali smrt dr. Živka Petričića, predsjednika Juhoslovenske Matice Zagreb, jer smo žalosnu vijest o njegovoj smrti bili priušli u časuu, kada je naš list ulazio u štampu.

U petak je bio pogreb, i to na državni trošak preduči vlaste radi velikih zasluha dra. Petričića. Velik broj ljudstva bilo je na suprovod, a oktet Pjevačkog zbora društva "Istra" optlejavao je pred mrtvicačem Brajišu Mažurani. Nad grobom se oprostio od pokojnika dr. Štefko Zuglila, a pred mrtvicačem je dr. Fran Brnčić izrečao vo poštovano slovo:

Zadobni zbor!

I opet smo se danas sakupili u ovom gradu vječnog mira, da odamo zadnju poštu jednom od naših najmiljih, najimpenitnih i najspravljivih rođakova i prijatelja, našem blagopeku, Živku.

Dragi Živko!

Kao sin našeg krušnog Senja, Ti si se već kao dječak senjske, kasnije riječke gimnazije, i kao svjetskičarac, bacio sa mladećim žarom i zanosa u borbu za potlačenja prava hrvatskoga naroda, koji je tada stajao pod tudjinskim jarom. Srpski naučni posvetio se su sudstvu, nu tadašnjim krutim režimima. Ti dozvoljavate da Ispoljnje svoj patriotizam, radi česa si odstrahuje odjeljstvo kao slobodnije zvanje, te si odmah stupio u prve redove naših prednjih nacionalnih boraca. Kao nastupnik na Hrvatskom saboru borio si se kao takav punih 12 godina, ponajprije kao član Starcevice stranke prava, a kasnije kao član hrvatsko-srpske koalicije za oslobođenje našeg naroda ispod tudjinskog jarina.

Nakon sloma, odnosno nakon ujedinjenja našeg naroda, bliknuli su u znak priznanja za Tvoj dugogodišnji, nesrbični i povišeni rad na Narodnoj vijeće i u Prvotvorenim narodnoj predstavništva u Beogradu, a u prve načinu vladiti bio je povjerjen portfelj ministra poljoprivrede.

Cijeli Troi dugogodišnji rad prorat je bio velikim hvaljama za svoj narod i Tvoje su zasluge u tom pogledu neprerečive.

Nu neprecišćenje su Tvoje zasluge i za Jugoslovensku Maticu, čiji si Ti bio osnivač i dugogodišnji predsjednik. Znači, da Tvoja obitelj vuče svoj korijen iz ubavnih Peljana ispred zida Crke u Istri, Ti si kao prvi Istranin posvetio ovoj nasoj ustanovi teško ljubavi i pozrtvenosti i hrvatu si se za hrvati i hrvatima našim ičeklješ, da si reslutio da Te navezeno osem i braniteljim naših istarskih bježnjaka, koji će Te do svoje smrti zadužiti u naštevju usponi.

Tko si Ti bio, dragi Živko, znaju najbolje čitatelje falange naših predstavnih i perativnih našivljih i našinječenih narodnih radnika i velikana kojima si Ti bio mnogo puta desna ruka, bez buke i hvalje, slučevi su najmarljivije i najpredanije u skromnoj tišini, ali su veliki uspiješni, jer si znao učiniti u svojim rad porez žarke naredne ljubavi i svoje zamjene umne sile.

To vrlo dobro znaju vidjene ličnosti našeg svijeta širom prostoru i drage naše domovine, ma da se u zaštitu godinama nisu mnoge isticali u našoj široj javnosti.

Tvoj karakter bio je čvrst kao onaj čvrsti senjski kamen na kojemu si se rodio, a danas opakuju Tebe ne samo Tvoja neuvjetljiva udova i Tvoja djeca nego i mnogobrojni Tvoji prijatelji i štovatelji, koji su se danas okupili oko Tvega edra, kao i cijeli naš narod koji si tako ljubio.

Dras Živko, neka Ti bude lažta ova naša gruda koju si takođe ljubio.

Slava Živku Petričiću!

POGRANIČNI PROMET S RIJEKOM.

Po odredbi ministarstva finansija u pogranici promet između Šuškara i Rijeke s jedne strane i Zameta i Rijeke s druge strane smije se dnevno iznositi samo 50 dinara u kovanom novcu po osobi. Do sa-

TRŽAŠKI SLOVENCI V DAVNINI

Pod tem naslovom, je avtor, ki se skriva pod pseudonimom "Adriaticus" v zadnji številki ljubljanske revile »Ča se« objavil zanimivo razpravo, s katero hoče počazati, da so Slovenci v Trstu živeli že v davni stoljetjih, in s tem izpodliti precej razširjeno mnenje (ki kateremu se u prilogi dr. Milko Kos v svoji »Zgodovini Slovencev«), da so se naseljevali v mestu Še morda v 18. in 19. stol. V razpravi se je takrat omenjal na dokaze iz družinskih imen, in sicer v samem mestu, in ne morada v kmetski okolici. Zbral je tako veliko bolj v manj značega materijala v zaokroženo celoto, ki bo gotovo izpolnilo svoljame. Članek navaja slovenska imena

iz raznili seznamov, ki segajo od leta 1200 pa do leta 1848, ko je nastala nova doba za Slovence, doba narodne probnje, kulturnega razmaha in politične organizacije. Podrobna analiza imen za to dobo ne bi imela več tistega pomena, kot za davno preteklost. Trenje obči narodnosti prehaja v nove oblike, spor se vedno bolj ostri. Začenja se sistematično delo raznarodovanja, mnogo se dela za spremembu in popravitev slovenskih priimkov, dokler se to sledi u neznani. Okoli 1. 1926. je v Trstu še tretinja slovenskih priimkov, nad katere se je spravila birokracija, da jih izbriše s tega sveta. Toda zgodovina se ne da izbrisati.

IDRIJČANI V TUJI LUČI

Postonjski župnik in dekan Peter Hitler je izdal g 1860 nemški pisano knjižo go o idrijskem rudniku. Proti koncu svojih izvajanj se dotakne tudi idrijskega prebivalstva in prav:

»Veliko večino idrijskega prebivalstva tvorijo Slovenci. Prav tako je isti vsa okolica čisto slovenska. Priseljeno osobie nemškega uradništva se je v večini stopilo s slovenskim življem. Zato je ljudski in običajni jezik v mestu slovenski. Ima le imena rudniških naprav in strokovnih izrazov, ki so prilagođeni nemškim izrazom (polvarjenje v marečni). Nemški jezik prevladuje le v krogu uradništva in izobraževanja, predvsem rojenih Nemcev, sliši pa se pogoste in u med rudarji. Toda temu je bolj vroč hudoških vzgoja kakor pa pokolenje posameznikov.«

V znacaju idričana je mnogo poboznosta, ki se izraza po raznih prilikah. Dobrohotnost in življenje naših lastnosti, ki se izražata v živi petju hi gaudi. Bratska državljanska v zvestvo tovarištvo so ujegove svele lastnosti, ki se ne izgubijo niti v

tujini. Izredna pridnost in miravljena dejavnost se zrcalijo pri vsakem delu, ki ga opravlja prebivalci rudarskega kraja. Izredna čistoča je doma prav tako v rudniku, kakor v domaći hiši in se opaža tudi na obliki in drugje.

Idrijskega redara je treba povhvaliti, ker je za vsako delo sposoben in prizoren; on ima same komične, pač pa tudi zidar in tesar; znade se tako pri delu v rudniški čistiljbi in priravljalični, kakor tudi v droblilnici rute; prav tako pa je uporaben tudi v rudarišču. Rudar ne dela samo to kar mora, temveč vloži v delo vso svojo silo in moč, zato ima povsod priliko za zasluži. Tudi idrijske žene so prispevne za vsakokratno ravnino delo. Strojno in plotele za domačo potrebo, oskrbivajo vrtove za sočivje čipke. Finešne čipke razpечаčajo deloma na Karškem, včeli del drugih pa po Istri in Hrvatski. Letni čisti doblež čipk centljijo nad 15.000 fl. Idričanke si zato navabljajo čisto in primerno usno, ki je nekako v sredi med meščansko in kmetiško, B. L.

Gradja za našu povijest

O jednog čitatelja emigranta i potpisnika domači podneska primili smo prepis ovih dvaju protesta iz god. 1919, kada je načelnik Pomorske komande u Puli bio ukinut hrvatski jezik u uredima.

Protest u originalu glasi:

Alla Presidenza del Tribunale Circolare in Pola
Con riguardo al bando del Comando in Capo della Piazza Marittima di Pola dd. 13 febbraio 1919 pubblicato sugli altri della città di Pola concernente l'introduzione della lingua italiana quale esclusiva lingua ufficiale degli atti e delle perazioni dei servizi pubblici, firmato, con che tale misura statutare Preliminazione della lingua serbo-creata negli uffici pubblici, dichiarano che quali funzionari di nazionalità ca non vi possono occupare.

Atto del 1. marta 1919.

Almo Badikom giudice in P. m. p.

Dr. Martin Klundt ascolt. m. p.

Simone Vitanić capocean. m. p.

Jos. Sabaliaj eff. di can. m. p.

F. Fabris eff. di can. m. p.

Giorgio Corazza cons. di Trib. m. p.

Ugo Karman, giud. dist. m. p.

Federico Mula, giud. distrett. m. p.

Antonio Buzatto, giud. distr. m. p.

Mario Volante, eff. di can. m. p.

Dino Gabriele, eff. di can. m. p.

Max Kulin, ass. di can. m. p.

Prrijevod tog protesta glasi:

Pretjesniku Okružnoga suda

Obzljom na raspis Glavnog komandanta Pomorske Luke u Puli od 14 februara 1919 obnarodovanog na javnim tablama Pule glede uvođenja talijanskog jezika kao isključivog službenog jezika u spisima i raspravama kod tog suda, potpisani, uvjereni da takova mjeru prestavlja isključenje srpsko-hrvatskog jezika iz javnih ureda, izjavljaju da kao člunek slavenske narodnosti ne mogu sudjelovati (u radu tog suda). Potpis.

Mjesec dana iza toga, na poziv predsjednika suda, da potpisana petitora posluži kao timaći u raspravama, odgovorili su mu sljedeći:

Almo Presidente del Tribunale Circolare

Pola
I sottoscritti impegati giudicati obbligati, in merito all'invito loro rivolto dal signor Presidente, che non sono in grado di fungere da interpreti della lingua serbo-creata o che del resto si rifiutano alla loro anteriore dichiarazione. Potpis.

Bartol Suhina, eff. di can. m. p.
Jos. Sabaliaj, eff. di can. m. p.
Dinko Volante, eff. di can. m. p.
Stjepko Grgić, ass. di can. s. r.
Max Kulin, ass. di can. m. p.

Prrijevod glasi:

Potpisani sudske činovnici izjavljuju, na poziv što im ga je uputio gosp. predsjednik suda, da ne mogu služiti kao timaći srpsko-hrvatskog jezika i da se, uostalom, pozivaju na svoju raniju izjavu od 1 marta 1919 god. — Potpis.

Medutim, kada je učinjen prepis gornjih dokumenta 1920 god. u julu, posljednja izjava nije bila protokolirana, jedino je bila prilikom prevođena prvo.

OBZOR O ČERMELJEVOJ BROŠURI

U zagreljakom Obzoru od 13 o. m. prikazano je studija dr. Lava Čermelja Bilanca našega predra za mejamic. Izveden je obzor.

Analizirani i pločni slovenski kulturni radnik na području naših manjina, dr. Lavo Čermelj, koji se sustavno bavi problemom naših manjina, a napose položajem hrvatskih i slovenskih manjina u susjednim državama, objelodano je izdano u posebnoj publikaciji prikaz pod gornjim naslovom, koji je prije toga izšao u slovenskoj reviji »Misel in delo« (Ljubljana 1939). Dr. Čermelj ističe, da bi bila nepotpuna bilanca, koju je spomenuti hrvatski časopis izvršio prigodom 20-godisnjice opstanka Jugoslavije donjeviši diz različitih članaka i priznaje, kad se ne bi pri tom obzirali na skupinu našega naroda, koje su po svjetskom ratu ostale s one strane državnih granica. Oslanjajući se u prvom redu na službeno izvori, a tek u drugom redu na »naučne« i »neuradne« ugovore, koje su uvećana u obzir, kad želi dokazati manjinu ili uvećati vjerojatnostnost službenih dokumenata, slovenski autor zeli prikazati stanje naših narodnih skupina te konstatirati koliko pojedine države službeno priznaju to vjivo postojanje, kao i to, u kolikoj su mjeri ispunje obveze o našim manjinama.

Prikazujući dalje navode iz te brošure, članak svršava, »I ova rasprava dr. Čermelje odlikuje se kao i ostala njegova djela, mirnim i solidnim razmatranjem, potkrepljeno tabularnim statističkim podatcima.«

MHKD NA GOSTOVANJU U SVICARSKOJ.

Pod tim naslovom je Matica hrvatskih časnih dobrovoljaca izdala brošuru o svome gostovanju u Švicarskoj sa izvucima iz kritika Švicarskih listova o tom gostovanju. U brošuri je i slika »balunac«. U našem božićnom broju je opširno pisalo o tom gostovanju tainik MHKD Ernest Radetić, a bili smo donici i razvozni sa prigodnim kom. e Aleksandrom Freudentreichom.

KRČKI KALENDAR

Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu izdalo je »Krčki kalendar za 1939.« U ostale vrlo dobre priloge (Bonifacić, Jelenović, Štefančić i drugi) obavljaju se u tom kalendaru N. Ž. i prikaz starih pravnih propisa i statuta na Krku, a Ing. dr. Pio Pavlinić dao je jedan gospodarski članak.

